

UvA-DARE (Digital Academic Repository)

De angst om voor zwak versleten te worden

Hurenkamp, M.E.A.

Published in:
Socialisme en Democratie

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

Hurenkamp, M. (2009). De angst om voor zwak versleten te worden. *Socialisme en Democratie*, 66(1/2), 71-75.

General rights

It is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), other than for strictly personal, individual use, unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

Disclaimer/Complaints regulations

If you believe that digital publication of certain material infringes any of your rights or (privacy) interests, please let the Library know, stating your reasons. In case of a legitimate complaint, the Library will make the material inaccessible and/or remove it from the website. Please Ask the Library: <http://uba.uva.nl/en/contact>, or a letter to: Library of the University of Amsterdam, Secretariat, Singel 425, 1012 WP Amsterdam, The Netherlands. You will be contacted as soon as possible.

Verdeeld verleden, gedeelde koers? (12)

De angst om voor zwak versleten te worden

MENNO HURENKAMP

Ik zit al een tijdje in het buitenland en het Nederlandse nieuws komt in brokken op me af. Dat het koud is laat men me dagelijks weten via de mail. Meestal met als ondertoon: je denkt dat je wat voorstelt met je winters in Moskou, maar de ijspegels hangen hier aan de bedstee. Dat Rotterdam een nieuwe burgemeester krijgt en wat daar voor wonderlijke dingen over gezegd worden krijg ik ook vanzelf mee. Soms ontgaan me ook zaken. Een integratieresolutie van het PvdA-bestuur, bijvoorbeeld. Ik beken dat ik door toeval eerst vluchtig een paar van de reacties heb gelezen die in dit s&D-nummer staan, en daarna pas de resolutie. Van onbevangingheid is weer geen sprake. Ik vraag me af voor wie dat eigenlijk nog wel geldt bij dit thema.

Met de deur in huis: het viel me niet mee, die resolutie. In één zin: de PvdA vraagt te veel van de mensen, te veel van de instrumenten en te weinig van zichzelf. De tekst had ook wat geïnspireerder gekund. Het eerbetoon aan Fortuyn op pagina 1 gaf even het gevoel een archiefstuk onder ogen te hebben.¹ En op pagina 2 volgt al de macro die Microsoft Word sinds 2002 gratis en voor niks in alle tekstdocumenten van politieke partijen doet landen: ‘nieuwkomers, hun kinderen en kleinkinderen moeten zonder voorbehoud kiezen voor de Nederlandse

samenleving’. Ach. De ironie van het ‘moeten kiezen’ voor één optie... Wat de PvdA wil, geldt in deze formulering ook voor mij en ik kan vanuit Moskou maar één ding terugzeggen: ik heb het lekker niet gedaan. Ik denk dat ook de rest van Nederland zo verstandig is om alleen in het aangezicht van dood en liefde zonder voorbehoud te kiezen en dat men zelfs dan meestal nog wat te sjacheren ziet.

Ter zake. De nota staat vol goede punten en er is maar weinig waar ik zonder meer tegen ben. Strengere wetshandhaving op het terrein van vrijheid van meningsuiting en discriminatie, zuinig aan met boerka’s, weg met eerwraak, wie wil het niet? Straffe opvoedingsondersteuning, meer en beter praktijkonderwijs, getrapt burgerschap (eerst geld verdienen, dan pas sociale zekerheid): je kunt de resolutie ook lezen als codificatie van de harde bestuurlijke hand van de afgelopen jaren. En voor zover de overheid meer op haar strepen gaat staan omdat ze haar eigen ambities serieus neemt is daar genoeg voor te zeggen. Maar nu wordt dit streven uitdrukkelijk gegrondvest in een Nederlandse context. Ik denk tenminste niet dat een linkse (‘liberal’) Amerikaan Sint en Piet zo zou verdedigen als de PvdA doet op pagina 8. (‘Hier past een open houding.’) Die specifieke Nederlandse context zou niet zo’n punt zijn, ware het niet dat de toon van het document tamelijk revanchistisch is. Althans, in mijn denkraam is een koortsthermometer nodig voor auteurs die in een verhaal

71

Over de auteur *Menno Hurenkamp is politicoloog te Moskou*

Noot zie pagina 75

over de 'gedeelde toekomst van Nederland' de zin opnemen: 'Op straat is de politie de baas, niemand anders.' Ongetwijfeld met goede bedoelingen richting ploeterende agenten en getergde burgers. Maar op een toekomstvisioen zet je een opgewekte editor.

De toon, verzuchten nu de cultuurcritici, daar heb je die vermaledijde toon weer. Laten we het toch eens over de feiten hebben in plaats van dat politiek correcte socio's zeuren over de toon. Prima. De feiten, we gaan het elkaar gewoon dui-

De verbeelde of echte gemeenschap Nederland verdwijnt eerder onder water dan onder moslims

delijk zeggen. Hoezo klagen over 'onafgeronde discussies over moslimmannen die vrouwen de hand weigeren te schudden' (pagina 7) wanneer elke talkshow al een verbod heeft uitgevaardigd om nog één randdebiel tevens geflipte korangleerde hierover met Rita 'u moet nog veel leren' Verdonk in debat te laten gaan? Feit is dat die discussies onafgerond zijn omdat halfsterke islamkenners maanden doorzeuren over een praktijk die zeloten van allerlei slag er wereldwijd al eeuwen op na houden. Net wanneer je denkt dat het af is, komt de PvdA met een nota.

Ik vlieg er stevig in omdat het verlichte nationalisme waar nu op links hardnekkig naar gezocht wordt meer inhoud nodig heeft om zich staande te houden tegenover *the real thing* op rechts. Als je het vaderland wil prijzen of gebruiken — waar geen principiële bezwaren tegen zijn, integendeel — dan moet je je eigen verhaal vertellen. Je moet niet de agenda van Wilders fluiten in een opgewektere toonsoort. De verbeelde of echte gemeenschap Nederland bestaat al een tijdje en zal ook nog wel even blijven bestaan: ze verdwijnt eerder onder water dan onder moslims. Dat is geen mening maar een feit. Het is zinvol om te blijven praten over

de gevolgen van immigratie. Maar hoe het aanhoudende gejeremieer dat migranten de bijl aan de wortel van het land leggen te verklaren, dat zal een van de cruciale taken voor historici van over een paar decennia zijn.

Herlees bij wijze van voorschot daarop de universeel citeerbare studie over de Amerikaanse democratie van Alexis de Tocqueville. Dit keer niet over de civil society, maar over de extreme zelfvoldaanheid die het óók het product kan zijn van democratische besluitvorming. (*Democracy in America*, Penguin-uitgave van 2003, pagina 287-305.) Er is geen land, zo verbaast De Tocqueville zich, waar men meer zweelgt in zelffelicitaties en waar minder onafhankelijk gedacht wordt dan in het democratische Amerika. Niet dat er altijd tirannie van de meerderheid heerst in Amerika, zegt de Franse aristocraat. Maar je bent als minderheid afhankelijk van de goede wil en de luimen van de regering. Aan de wet en de officiële instanties heb je niks. De meerderheid dwingt de regering deze in haar voordeel aan te wenden, met het wegsturen van die regering als stok achter de deur. De wetten kunnen nog zo liberaal zijn, wanneer een bestuurder niet daadwerkelijk zelf in actie komt voor de minderheden, dan kunnen ze hun rechten op hun buik schrijven.

De energie waarmee Nederland zich de afgelopen jaren rond de vlag verzamelt doet hier sterk aan denken. Kuddegewijs hijst de natie zich op het schild waaraan ze *en passant* tevreden haar rug schuiert. 'We verschillen steeds meer van elkaar, qua herkomst en afkomst maar ook qua levensstijl en gezinnsamenstelling', heet het al in de eerste alinea van de PvdA resolutie. Maar het is alleen al gezien de bandbreedte van de politieke meningen over integratie de vraag of daar iets van klopt. En wie te beroerd is dat toe te geven, steke zijn licht 's ochtends of 's avonds op in de buurt van de A12, om daar te kijken hoe we met zijn allen verschillen 'qua levensstijl'. Het kan zijn dat dit land in verwarring is, maar dan wel met z'n allen tegelijk over hetzelfde onderwerp, met min of meer dezelfde oplossingen. Is dat verwarring of blikvernuwning?

In het najaar brachten lastige jongeren in Gouda het hele land in rep en roer, maar vanmorgen trof ik de stad nog op Google Earth. Vaandelvlucht onder risicogroepen is universeel: niet goed en misschien ook niet goed te praten. Maar het zou ook problematisch zijn wanneer het anders zat. Neem de 'Marokkaans-Nederlandse en Nederlands-Antilliaanse rotjochies' uit de resolutie. (Achter dat denigrerende 'rotjochies' gaat een wereld van minachting schuil. Ooit komt er een historisch onderzoeker die zich over déze woordkeus op déze plek gaat verbazen en zij zal publiceren onder titel 'Oudkerk en toen. Links schelden'.) Het valt te voorspellen dat het ook niemand zou bevallen wanneer ze wél trots op Nederland zouden zijn. 'Ik zit in de heerlijke goot van mijn heerlijke land.'

Vanuit beleidsmatig perspectief is het onzin dat religieuze fanaten, jonge lastpakken, voortijdige schoolverlaters en buitengesloten vrouwen zo rigoureuus onder één noemer worden geschaard als de resolutie doet. Ze beheersen allemaal wel een deel van het verlangde burgerschapsrepertoire, zoals de meeste Nederlanders daar ook vaker een deel van beheersen dan dat ze het verschil tussen actief en passief kiesrecht kennen. Maar het debat is zo sterk 'geculturaliseerd' dat een beetje burgerschap nu ook de PvdA niet meer genoeg is. Veel politieke strijd is teruggebracht tot vraagstukken van moraal en fatsoen, van geschiedenis en herinnering, van kleding en houding. Zo kunnen telkens andere tekorten aan burgerschap worden geïdentificeerd. Het traditionele 'zelf je broek ophouden' is vervangen door 'zelf je boerka afdoen'. Het zijn niet dezelfde dingen. Voldoen aan een aantal culturele verwachtingen mag wel gevraagd worden, makkelijk is anders. Mondigheid is soms goed, zorgzaamheid is soms goed, kerkgang is soms goed. Maar zeker moslims kunnen er maar beter mee uitkijken. Je hebt zo een nota aan je broeka hangen.

Die nota draait steevast om onbehagen en dat is volgens de onheilszeggers altijd een teken van anomie, afkeer van de staat en van de maatschappij. Weimar is nooit ver weg en

waakzaamheid is dus geboden! Maar ook de verzorgingsstaat werd op basis van onbehagen gemaakt, en nu dus de multiculturele staat: onbehagen is een duurzaam maatschappelijk verschijnsel en werkverschaffend bovendien. Laten we dus niet te paniekerig doen. Men wil in de oude wijken — of elders — niet meer contact met wie dan ook, zoals de PvdA resolutie wel herhaaldelijk veronderstelt, clichés uit het sociale beleid herkauwend. Men wil een comfortabel leven leiden en voorspelbaarheid speelt daar een grotere rol in dan hand-in-hand met de hele buurt de straat door op elke mooie zomeravond. Mensen moeten ongeveer weten wat hun burens bezighoudt, zodat ze hen verder met een gerust hart kunnen negeren.

De resolutie reikt daartoe een heldere driedeling 'normeren, confronteren en tolereren' aan, waarbij vooral 'confronteren en bespreekbaar maken' cruciaal kan zijn. Wanneer we dan toch via de cultuur aan een gedeelde toekomst willen werken, is 'confronteren en bespreken' een handig element van 'de Nederlandse cultuur' met bestaansrecht in de ogen van huidige en voorgaande generaties. Relatief makkelijk uit te leggen aan nieuwkomers bovendien. Het biedt ruimte voor wat eerder in het WRR-rapport over nationale identificatie wel benoemd werd als procesmatige identificatie. De kunst is om via het dagelijks leven deel uit te maken van de gedeelde gemeenschap, niet via opdrachten als 'aanbid Willem van Oranje' of 'schmink je zwart en bedreig een kind met een bos takken', maar door de wisselwerking met andere mensen op de werkvloer of op school of in de buurt. Het onderhouden van een dialoog over verschillende culturele (maar ook economische en politieke) praktijken kan in dat perspectief met recht een belangrijk deel van de Nederlandse geschiedenis genoemd worden. Het is geen nieuws, maar dat is niet erg.

Het nieuwe zou in het 'hoe' van het 'confronteren en bespreken' schuilen. Door daarop in te gaan zou het PvdA-bestuur een nieuwe stap kunnen zetten in het debat over immigratie. Wat gebeurt er precies, of wat zou er moeten ge-

beuren, wanneer je bepaalde gemeenschappen confronteert met ongewenste praktijken: *wie* zegt *wanneer* en *met welke verwachtingen* tegen imam huppeldepup dat vrouwen uit Rotterdam-Zuid naar Nederlandse standaarden meer buitenlucht nodig hebben? En *wie* doet *wat* wanneer de man zich niets van de confrontatie aantrekt, of de vrouwen niet van de imam? En wat hoop je dat de man terugzegt tegen anderen, zoals grootverdienende bankiers of een slechts in een veter geklede scholiere van vijftien? Helaas gaat

Het traditionele ‘zelfje broek ophouden’ is vervangen door ‘zelfje boerka afdoen’

de resolutie niet veel verder dan dat confronteren en bespreken belangrijk is. De nauwelijks impliciete suggestie blijft dat na ‘confrontatie en bespreken’ de nieuwkomer zijn fratsen moet staken. Dat is te dun.

Het is natuurlijk minder sexy om je docenten, jeugdwerkers, politieagenten en ook je burgers zelf te willen scholen in geven en nemen, dan om gewichtige stellingen over de juiste verhouding tussen emancipatie en rechtsstaat te betrekken. Goed, zoek het dan in een andere richting, mogelijkheden genoeg. Alleen, wanneer in het land van Arend Lijpharts ‘pacificatiedemocratie’ en Abraham Kuypers ‘sovereiniteit in eigen kring’ iedereen te hoop loopt tegen ‘parallele gemeenschappen’ — *whatever those may be*, het PvdA-bestuur schrijft erover op pagina 10, 13 en 17 — dan moet je alleen al om strategische redenen een ander uitgangspunt zoeken dan verlangen naar meer uniformiteit. Soevereiniteit, wanneer geen recht voor groepen burgers, dan toch op zijn minst een plicht voor een politieke partij?

Maar wie het aan ruggengraat ontbreekt om na de — volkomen terechte — constatering dat de Nederlandse taal van groot belang is voor deel-

name aan de maatschappij, direct op te merken dat Engels (of Chinees) in toenemende mate ook onmisbaar wordt, is gewoon bang voor Geert Wilders. De laatste merkte ergens vorig jaar op dat Aboutaleb als burgemeester van Rotterdam net zo gek was als een Nederlander als burgemeester van Mekka. Nu zou Mekka best profiteren van een paar jaartjes Opstelten of Dales, maar waar het om gaat is dat in de resolutie geen spoor van trots op deze burgemeester te bekennen is of trots op wat dan ook. Men blijft dicht bij de uit de media bekende probleemdefinities van oververtegenwoordiging van allochtonen in de verkeerde rijtjes. Daarmee wordt het zicht ophouden op elke andere visie op Nederland dan als een land waarin migranten eindelijk ophouden met opduiken als sociale kwestie.

Neem de invulling van burgerschap. Burgerschap is niet meer dan een instrument. Het is geen doel om, zoals burgerschap in de definitie van de Britse socioloog T.H. Marshall heet, ‘volwaardig lid te zijn van de gemeenschap’. Het is een nogal handig *middel* om een beter leven te organiseren, voor jezelf of voor anderen. En dat lukte de afgelopen eeuwen ook met horten en stoten. Maar het ‘volwaardige burgerschap’ van de resolutie is een *doel* dat alle nieuwkomers zich moeten stellen: ze moeten een kerstboom van normen en waarden onderschrijven en activiteiten ontplooiën waar amper één Nederlander gedurende langere opeenvolgende tijd aan voldoet. Ze moeten ‘anderen ontmoeten en waarden’. Nu heb je aan sociaal contact inderdaad in allerlei opzichten veel, maar het laat zich slecht voorschrijven, en het geven of krijgen van waardering al helemaal. (Voetganger tikt andere voetganger op de schouder: ‘Jij gaat mij aardig vinden, mannetje.’ Hm.) De PvdA maakt van burgerschap een credo in plaats van een kruiwagen.

Vanuit het perspectief van een progressieve partij is dat te mager. Burgerschap platslaan tot loyaliteit aan zogenaamd robuuste en liberale instituties als de Grondwet en het parlement doet ons emancipatie uit het oog verliezen. Zie De Tocqueville: dit soort mooie democratische

erfenissen biedt geen garanties voor de toekomst van andersdenkenden. Progressieven of sociaal-democraten moeten hardnekkig zoeken naar de manieren om individuele en groeps-emancipatie te bewerkstelligen *tegen heersende machten in*. Wat ben je voor linkse partij als je alleen nog maar op de (aspirant) burgers moppert? Die heersende machten kunnen allerlei zijn. Belangrijk is om er in dit verband niet alleen de zwakke kanten van de islam van te maken. De resolutie suggereert dat de kwaal overwegend daar ligt, door te wijzen op een gebrek aan 'thuiscultuur', een overschot aan 'machocultuur', 'zelf aangemeten slachtofferschap'.

Maar waar is de analyse van de zelfgenoegzaamheid waarmee de overheid scholen en buurthuizen afscheept met de uitvoering van huizenhoge ambities over allemaal samen meedoen met elkaar in dezelfde taal met dezelfde ideeën over eten, drinken, mannen en vrouwen; de zelfgenoegzaamheid waarmee, 'foutje bedankt', de politieke elite nu collectief te hoop loopt tegen drie decennia succesvol en minder succesvol integratiebeleid, overigens zonder dat dit merkbare invloed heeft op de nieuwe ambities; de zelfgenoegzaamheid waarmee allerlei 'echte' Nederlanders (Duitsers, Fransen, Britten) het doen voorkomen alsof de vesting Holland (Duitsland, Frankrijk, Groot-Brittannië) geen zakelijk, sociaal en cultureel deel uitmaakt van een tamelijk omvangrijke wereld? Iets over de zelfgenoegzaamheid van Rijkman Groenink die thuis zijn geld zit te tellen terwijl wij zijn failliete bank overeind houden, dat is wat mij betreft ook altijd aardig, alleen mogelijk *off topic*.

Je kunt mensen voorhouden dat er een serie boze krachten in de wereld is waar je met steun van de kiezers een eind aan wilt maken. Daarmee begin je natuurlijk in Nederland want anders schiet het niet op, echter altijd vanuit het bewustzijn dat macht zich niks van grenzen aantrekt. Een spoortje scepsis jegens nationalisme mag ook van post-2001 progressieven verwacht worden: Nederland als misschien wel het belangrijkste kader om het gevecht te voeren tegen achterlijkheid, hebberigheid,

vrouwenonderdrukking, rassenhaat, ongelijkheid en oh ja, zelfgenoegzaamheid. En bij dat gevecht helpen politieke en sociale vaardigheid goed ('confronteren en bespreekbaar maken'): dat is burgerschap. In plaats daarvan betreft de PvdA de stelling dat het onderschrijven van een reeds bestaande verzameling praktijken recht geeft op een plek in 'ons land'. Die deun is te bekend. Uit de resolutie spreekt veel angst om voor zwak versleten te worden. Maar de veronderstelling dat er slechts één manier bestaat om sterk te zijn wordt dagelijks gelogenstraf in de economie, de sport, de media, in alle werelden waar concurrentie heerst. Wanneer niet ook om ideeën geconcurrereerd wordt, ja, dan rest de puntsgewijze PvdA-visie op een 'gedeelde toekomst' waar onbehagen het eerste en emancipatie het laatste liggende streepje is.

Ik weet wel dat je, 'als wethouder zijnde', 'met je poten in de modder van het bluswater' nauwelijks de boer op kunt met al te grote ideeën over onrecht. Grotestadproblematiek is geen kinderspel. Je bent al blij wanneer je kiezers merken dat er geen brommers meer gepikt worden — en terecht. En al die nieuwkomers werken ook niet makkelijk mee. Dus als wat gastjes een paar petsen moeten hebben om vooruitgang te boeken, hopla. *Give us the tools and we'll finish the job*. Maar retoriek doet ertoe, niet voor niets constateert ook de resolutie een paar keer dat het eigenlijk niet de bedoeling is dat mensen op hun achternaam afgerekend worden. Wanneer het bij tijd en wijle onvermijdelijke pragmatisme niet terug te leiden is tot een paar autonome idealen, waarin menselijk geluk niet gereduceerd wordt tot landsgrenzen, waarom zou je het dan opschrijven?

Noot

- 1 De paginanummering in dit artikel is gebaseerd op de pdf-versie van de concept-resolutie zoals die te vinden is op www.pvda.nl (red.).